

ความสำเร็จในการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

OPERATIONAL SUCCESS OF THE STUDENT SUPPORT SYSTEM

¹ภูษณิศา คารวพงศ์, ²วิภาภรณ์ ภู่วัฒนกุล, ³อัจจรา วัฒนานรงค์ และ ⁴สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี

¹Phusanisa Karawapong, ²Vipaporn Poovatanakul, ³Atchara Wattananarong,
and ⁴Somsak Aeamkongsee

มหาวิทยาลัยพะเยา ประเทศไทย

University of Phayao, Thailand

lak_psycho@hotmail.com

Received : January 28, 2023; **Revised :** March 23, 2024; **Accepted :** April 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เสนอความสำเร็จในการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา 5 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่ง “คนไทยในอนาคต จะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้องมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สูการเป็นคนไทย ที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรมนักคิด ผู้ประกอบการเกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง” เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ

¹ นิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

³ รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมเราต้องการนักบริหารที่มีความรู้ ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นอย่างมาก ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกมุ่งมั่นในการเสริมสร้างคุณงามความดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ อีกทั้งรวมไปถึงทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในองค์กร ในสภาพที่สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การจัดการบริหาร องค์กรต่าง ๆ จะต้องตามการเปลี่ยนแปลงให้ทัน มิเช่นนั้นจะถูกทิ้งให้ล้าหลัง และจะประสบความ ล้มเหลวในการบริหารองค์กรนั้น ๆ เพราะความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรย่อมขึ้นอยู่กับ ศักยภาพของผู้บริหาร องค์กรทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ หรือเอกชนต่างต้องการ ที่จะให้องค์กรของตนมีนักบริหารมืออาชีพมาบริหารในส่วนของการบริหารจัดการศึกษา ก็เช่นเดียวกัน ผู้บริหารนับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการ จัดการศึกษา ปัจจัยภายนอกด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ปัจจัยภายในด้านบรรยากาศการ ทำงาน/วัฒนธรรมในองค์กร จะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนมากที่สุด

คำสำคัญ : ความสำเร็จ ; ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Aabstract

This academic article presents the operational success of the student support system. Which is the main mission of educational institutions with 5 points: 1) knowing students individually, 2) screening students, 3) promoting students, 4) preventing and solving problems, and 5) referring students. It focuses on developing and upgrading people in every dimension and at every age to be good, talented, and quality human resources ready to drive the development of the country forward to its fullest potential. "Thai people in the future Must be physically, mentally, and intellectually prepared, have good all-round development and good health at every age, have a public mind, be responsible to society and others, be frugal, liberal, disciplined, maintain morality, and be a good citizen of the nation. Have the correct principles. Have the necessary skills in the 21st century to become a Thai person. highly skilled Be an innovator and thinker Entrepreneurs, modern farmers and others, with livelihoods according to their own aptitudes" in order to develop students to be quality individuals in terms of body, mind,

intelligence, ability, morality, ethics, and a happy lifestyle as society aspires. In the current situation, our society needs knowledgeable administrators. Honesty and honesty are very important. Perform duties with conscience and determination to enhance goodness. responsible that will lead the organization to success according to its intentions Objectives of that organization It also includes causing love. unity in the organization In a situation where society is changing rapidly. Management of various organizations must keep up with changes. Otherwise, you will be left behind. And there will be failure in managing that organization because the success or failure of the organization depends on the potential of the administrators. Every organization Whether it is a government organization Or the private sector wants their organization to have professional administrators to manage the education management part as well. Executives are considered to be the ones who play a very important role in success. or failure of educational provision External factors in putting policy into practice Internal factors in the working atmosphere/culture of the organization It will have the greatest impact on the success of the operation of the student care and support system.

Keywords: Success ; Student Support System

บทนำ

พระบรมราชาบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ในวันอังคารที่ 28 พฤศจิกายน 2515 ความว่า “...เยาวชนทุกคนมิได้ต้องการทำตัวให้ตกต่ำหรือให้เป็นปัญหาแก่สังคมประการใดแท้จริงต้องการเป็นคนดีมีความสำเร็จ มีฐานะ มีเกียรติ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงประสงค์นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้แนะนำควบคุมให้ดำเนินไปโดยถูกต้อง ในฐานะหน้าที่ที่เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหารการศึกษา ท่านจะช่วยให้เขาได้มากที่สุด เพราะมีส่วนควบคุมดูแลใกล้ชิดอยู่ทุก ๆ ด้านรองลงมาจากบิดามารดา...” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2547 : 4) จากพระบรมราชาบาทช้างต้น การศึกษานับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีความเจริญงอกงามก้าวหน้าทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม วัฒนธรรม และสติปัญญา โรงเรียนหรือสถานศึกษาจึงมีส่วนร่วมในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการดูแลช่วยเหลืออบรมสั่งสอนฝึกฝนจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนได้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แบบสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด

จึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2552)

แต่อย่างไรก็ตาม สภาพปัจจุบันของนักเรียนการจัดการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นช่วงต้น เนื่องจากเป็นวัยที่มีภาวะอารมณ์แปรปรวนสูงวุฒิภาวะ ทางอารมณ์ไม่สมบูรณ์มีความสับสนในการวางบทบาทของตนเองในสังคมขาดทักษะและประสบการณ์ ในการเผชิญกับปัญหาเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและเกิดความสับสน ในการปฏิบัติตนต่อเพื่อนจึงมีพฤติกรรมและการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม เป็นต้นว่าแต่งกายผิด ระเบียบกระด้างกระเดื่องไม่มีสัมมาคารวะ เหม่อลอยเก็บตัวเซื่องซึมพูดจาก้าวร้าวไม่สุภาพได้เสียง เสียงดังเอะอะ(กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับ การประมวลรายงาน ผลการดำเนินงานสุขภาวะทางใจของนักเรียนโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครในปี 2561 สำนักงาน เขตประเทศ (ฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขตประเทศ, 2561) พบว่า ผลการดำเนินงานระบบช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนตามโครงการสุขภาวะทางใจของนักเรียนในด้านการประเมินผล 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านพฤติกรรมอารมณ์ 2) ด้านความประพฤติ 3) พฤติกรรม ไม่อยู่นิ่งสมาธิสั้น และ 4) การสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน จากผลการประเมินสุขภาวะทางใจ ของนักเรียน พบว่าอยู่ใน เกณฑ์ที่มีความเสี่ยงและมีปัญหาในหลายด้านๆ มีนักเรียนจำนวนมาก ที่ได้รับผลกระทบโดย ทางตรงและทางอ้อม จากการสำรวจข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักเรียนเป็นรายบุคคลและการเยี่ยมบ้าน นักเรียน ยังพบว่าข้อมูลปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาครอบครัว บิดามารดาหย่าร้าง แยกกัน อยู่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ บิดามารดาอยู่ต่างจังหวัด นักเรียนต้องอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องหรืออยู่กับ ตามลำพัง สภาพปัญหาดังกล่าว อาจส่งผลให้นักเรียนเหล่านี้ถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดีได้ พฤติกรรม อาจคล้อยตามได้ง่าย จากข้อมูลสภาพปัญหาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างข้างต้น ส่งผลกระทบบต่องาน บริหารระบบดูแลช่วยเหลือของโรงเรียน

ความสำเร็จในการดำเนินงาน

สมใจ ลักษณะ (2552, หน้า 251 - 252) ได้ให้ความหมายของความสำเร็จในการ ปฏิบัติงานหมายถึง การวินิจฉัย การรับรู้และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคคลว่ามีการ ปฏิบัติงานที่ถูกต้องและบรรลุในผลที่คาดหวังขององค์กรมีความคาดหวังในความสำเร็จ 4 ด้านเป็น สำคัญ ได้แก่ 1) การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ (Goal Accomplishment) หมายถึง การพิจารณา ผลผลิตของการทำงานว่าตรงเป้าหมายที่ต้องการเพียงใด 2) การจัดหาและการใช้ทรัพยากร (Procurement and Resource Using) หมายถึง การพิจารณาว่าจะมีผลผลิตได้ตามเป้าหมาย

ความสำเร็จนั้นจะต้องจัดหาทรัพยากรอย่างไรเป็นการพิจารณาประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรว่ามีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดและไม่เกิดการสูญเปล่าในการใช้ทรัพยากรในการปฏิบัติงาน 3) กระบวนการปฏิบัติงาน (Operation Process) หมายถึง การพิจารณาว่าต้องปฏิบัติงานภายในองค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท วิชาชีพ การมีประสิทธิภาพของการทำงานที่ได้งานครบถ้วนใช้เวลาน้อย มีการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการช่วยปฏิบัติงาน และ 4) ความพอใจของทุกฝ่าย (Participant Satisfaction) หมายถึง เป็นการพิจารณาว่าผลงานมีความสำเร็จด้านต่าง ๆ ในกระบวนการทำงานของตนเองที่ใช้ต้องนำมาซึ่งความพอใจของผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตามไปด้วย

ปัจจัยที่ไปสู่ผลการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ (ชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2557, : 223-224) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ยุทธศาสตร์ คือ แม่บท ในการบริหารทำให้การดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันและให้บรรลุเป้าหมาย องค์ประกอบที่ 2 โครงสร้างการบริหารและบทบาทหน้าที่ คือ การกำหนดงานเป้าหมาย กำหนดงบประมาณ และกำหนดผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินงานอย่างชัดเจนองค์ประกอบที่ 3 การดำเนินงาน คือ การปฏิบัติงานร่วมกันของครูและบุคลากรในโรงเรียนอย่างมีขั้นตอน วิธีการ ทำงานเป็นทีม และมีการบันทึกในด้านการตรวจสอบแก้ไข องค์ประกอบที่ 4 การกำกับติดตามผลการดำเนินงาน คือ การตรวจสอบการดำเนินงานด้วยการนิเทศ กำกับ ติดตาม เสนอผลให้ผู้บริหารทราบเป็นระยะ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนา องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล คือ การกำหนดระยะเวลาของการประเมินการประชุมวางแผน เพื่อพัฒนาการดำเนินงาน และมีการรายงานผลการดำเนินงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (นิตยา คະเนนิล, 2559) มีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่

1. การขับเคลื่อนนโยบาย
2. การดำเนินงานของบุคลากรหลัก
3. การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (พรรณณภัทร ตาลป่า, 2560) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลไว้ 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยผู้บริหาร 2) ปัจจัยด้านครู 3) ปัจจัยด้านผู้ปกครอง

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (มยุรี สารีบุตร, 2560) มีปัจจัย ดังนี้ 1) ด้านความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน 2) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงาน 3) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 4) ด้านความเพียงพอ ของทรัพยากร 5) ด้านการคัดกรองนักเรียน และ 6) ด้านการส่งต่อนักเรียน

ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา (นฤมล กอบแก้ว, 2561) จากการสังเคราะห์ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีจำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหาร 2) ความพร้อมของบุคลากร 3) การทำงานเป็นทีม 4) ระบบข้อมูลสารสนเทศ 5) นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

ปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา (ขวัญชนก เอียดด้วง, 2563) กล่าวถึงปัจจัยความสำเร็จไว้ว่า มีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผู้อำนวยการสถานศึกษา 2) ปัจจัยด้านครูประจำชั้น 3) ปัจจัยด้านครูแนะแนว

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สุภัทสร สุริยะ, 2562) มี 5 ปัจจัย ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนรวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนต่างตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ครู ทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. ครูที่ปรึกษาและครูแนะแนวเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนใน โรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน

5. การอบรมให้ความรู้และทักษะรวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องทักษะการปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เป็นเป้าหมายหลักของการบริหารงาน เพื่อให้ผู้บริหารได้กำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย กลยุทธ์และเป้าหมายในการปฏิบัติงานแล้ว สิ่งสำคัญคือทำอย่างไรจึงจะสามารถนำนโยบายและกลยุทธ์ต่าง ๆ มาประยุกต์สู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานจะสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ตามเป้าหมายดังกล่าว และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูทุกคน คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ครูที่ปรึกษาทุกฝ่ายต้องร่วมมือประสานสัมพันธ์กัน ผู้ปกครอง คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องเพื่อความสำเร็จของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง

ไว้ 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1) บทบาทของผู้บริหาร 2) สมรรถนะครู และ 3)

บรรยากาศในการทำงาน/ วัฒนธรรมองค์กรปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 2) การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และ 3) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานด้านระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน

จากบทความดังกล่าวทั้งหมด หากผู้บริหาร ผู้นำองค์กร หน่วยงานต่างๆ นำแนวทางการบริหารงานมาประยุกต์ใช้ เชื่อได้ว่าผู้บริหารคนๆ นั้น จะเป็นที่รักใคร่ของคนในองค์กร และสามารถนำพาองค์กรไปสู่จุดหมายปลายทางตามเจตนารมณ์ตามวัตถุประสงค์ เกิดความรักใคร่สามัคคีในองค์กรได้อย่างแน่นอน โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยปัจจัยภายในซึ่งมีสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถดูแลควบคุมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร ในงานวิจัยนี้ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1) บทบาทของผู้บริหาร 2) สมรรถนะของครู และ 3) บรรยากาศในการทำงาน/ วัฒนธรรมองค์กร 1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าเป็นปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พฤติกรรมหรือการกระทำที่ผู้บริหารได้แสดงออกมาให้เห็นในสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นเงื่อนไขให้ต้องแสดงบทบาทของผู้บริหารในเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 3 ประการ คือ 1) บทบาทของผู้อำนวยความสะดวก. 2) บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา และ 3) บทบาทของผู้ส่งเสริมสนับสนุน โดยการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษานั้นต้องอาศัยการใช่วางจรคุณภาพ PDCA เพื่อที่จะสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง “วัฏจักรเดมมิง” (Deming Cycle) หรือวงจรคุณภาพ หรือวัฏจักรแห่งการบริหารคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan-P) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do-D) ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check-C) และขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง (Act-A) 2) ปัจจัยด้านสมรรถนะของครู เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าเป็นปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาโดยรวม ดังนั้นความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้ การดำเนินงานด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่น โดยอาศัยความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ของครูที่นำไปใช้ ในการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อก่อให้เกิดพัฒนาการของนักเรียน ในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคมและร่างกาย และ 3) ปัจจัยด้านบรรยากาศในการทำงาน/ วัฒนธรรมองค์กร การเป็นองค์กรที่อบอุ่นด้วยบรรยากาศการทำงานที่มีสุข เป็นสิ่งที่ผู้บริหารผู้นำหรือหัวหน้างานไม่ควรมองข้าม แต่ยิ่งควรใส่ใจและหยิบยื่นโอกาสที่ดี ในการสร้างสรรค์ความต้องการเหล่านั้นให้เป็นจริงด้วย เพื่อให้คนทำงานเกิดพลังมีแรงจูงใจในการทำงาน และสามารถทุ่มเทแรงกายแรงใจทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่ต่อไป

บทบาทสำคัญและต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น คือ ผู้บริหาร ผู้นำ หรือหัวหน้างาน โดยต้องมุ่งเน้นที่การสร้างบรรยากาศที่ดีภายในองค์กรครอบคลุม 3 ด้านต่อไปนี้ คือ ด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยา และด้านสังคม ความสุขความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ทำงานด้านการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือ สิ่งต่างๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวก ให้การดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปได้อย่างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและที่เป็นนามธรรม

2. ปัจจัยภายนอก เป็นสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถดูแลและควบคุมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร ในงานวิจัยนี้ ปัจจัยภายนอกประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 2) การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และ 3) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การเข้าร่วม ของผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับฟัง ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ ในการดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดนโยบายการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหา นักเรียนและเสนอแนะ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ปัจจัยด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ คือ การขับเคลื่อนงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างเป็นขั้นตอน และมีระบบ มีการวางแผนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ดีทำให้ประสบความสำเร็จ การใช้เวลา ทรัพยากรและความสามารถของบุคคลผู้นำไปปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนดำเนินตามแผนที่วางไว้ ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ 3) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หมายถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น โรงพยาบาล สาธารณสุข สถานีตำรวจ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการรับนักเรียนที่ทางโรงเรียนส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียน และมีการสนับสนุนอุปกรณ์สื่อต่าง ๆ ที่ใช้เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น นอกจากการดำเนินการด้านการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้วการป้องกันและการช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในบุคคลที่มีการปรับเปลี่ยนทางสังคมอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านการสื่อสาร สภาพสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพจิต สุขภาพกาย ของนักเรียน ดังนั้นระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับนักเรียนให้มีความสมบูรณ์ด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม มีทักษะในการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้ ความสำเร็จของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการทำงานเป็นระบบมีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งวิธีการ กิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครองหรือชุมชน อาจจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือ ที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือ ที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ กระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การป้องกันและแก้ปัญหา 4) การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน และ 5) การส่งต่อ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2559, หน้า 13 - 21) ได้อธิบายกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องมียุทธศาสตร์สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิต ที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดาโดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือเกิดได้น้อยที่สุด

2. การคัดกรองนักเรียน การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มปกติ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ 2) กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหตามเกณฑ์คัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือ ป้องกันหรือแก้ไขปัญหตามแต่กรณี

3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ให้ความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือสังคมคาดหวังต่อไป

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น ควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหานั้นจำเป็นต้องให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหาของนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

5. การส่งต่อในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหของนักเรียนนั้น อาจมีบางกรณีที่ปัญหามีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็ว หากปล่อยให้ปัญหานั้นเป็นบอบบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งการส่งต่อ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ การส่งต่อภายใน และการส่งต่อภายนอก ซึ่งสอดคล้องสำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กำหนดกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญห และ 5) การส่งต่อ ซึ่งสอดคล้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรมสุขภาพจิตแสดงกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการที่ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและมีข้อมูลที่แท้จริงของนักเรียนทุกด้าน เช่น ด้านการเรียน ด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว เป็นต้น โดยข้อมูลดังกล่าวอาจได้มาจากวิธีการและเครื่องมือ ซึ่งได้แก่ ระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้านเด็ก เพื่อที่จะนำข้อมูลของนักเรียนนั้นมาเป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มให้ตรงกับปัญหาและเป็นการร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างครูและ ผู้ที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ได้ข้อมูลนักเรียนแล้ว

ต้องนำข้อมูลทั้งหมดเหล่านั้นมาบูรณาการ เพื่อการรู้จักและเข้าใจนักเรียนแต่ละบุคคลอย่างละเอียดรอบด้าน รวมทั้งเพื่อการจัดกลุ่มและคัดกรองนักเรียน อันจะนำไปสู่การวางแผนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสมต่อไป

บทสรุป

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดผลสำเร็จนั้น ต้องเริ่มจากบุคลากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการกำหนดผู้รับผิดชอบ และวางระบบการทำงานให้เป็นแนวทางเดียวกัน สร้างบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วนร่วมและมีรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการร่วมกันแก้ปัญหาให้กับนักเรียน มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ซึ่งจะได้มีข้อมูลมากำหนดเป็นสารสนเทศของสถานศึกษาเพื่อที่จะได้นำไปใช้ต่อไปจากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนมีมากมายหลากหลายแบบ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ดังนั้นการพัฒนานักเรียนจึงเป็นสิ่งที่เราทุกคนต้องเร่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อที่จะได้ช่วยกันป้องกันปัญหาได้รวดเร็ว จะได้ผลมากกว่า การที่รอให้เกิดปัญหาแล้วจึงมาแก้ไข เพราะบางครั้งอาจจะสายเกินไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2551). *คู่มือครูระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 – 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 -6)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2552). *คู่มือครูที่ปรึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ : ยูเรนัสอิมเมจกรุ๊ป.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2554). *คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ : ยูเรนัสอิมเมจกรุ๊ป.
- ขวัญชนก เอียดดวง. (2563). *ปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11*. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 14(2).
- ชยาภรณ์ ศลงครทวิกุล (2557). *การพัฒนารูปแบบการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วารสารวิชาการ Veridian E – Journal, 7(3), 214-227.

- นฤมล กอบแก้ว. (2561). ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 38(5).
- นิตยา คะเนนิล และวาโร เพ็งสวัสดิ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. วารสารศิลปการศึกษาศาสตรวิจัย. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2. หน้า 348-360.
- พรรณณภัทร ตาลป่า. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในอำเภอเวียงแหง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 3. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 11(1).
- สมใจ ลักษณะ. (2552). การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร :คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). การดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2558. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- หน่วยศึกษานิเทศก์. สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร . (2559). คู่มือแนวทางการสร้างระบบดูแลสุภาพทางใจของนักเรียนและครู. กรุงเทพฯ : ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.